

Research Paper

An Analysis of the Relationship between Lifestyle Change and Islamic Housing Pattern (Case Study: Tabriz Metropolis)

Mohammad Reza Pourmohammadi ^{1*}, Shahrivar Roostayee ², Ali Mirzaie ³

This paper is an open access and licenced under the CC BY NC licence.

DOI: 10.22034/GP.2023.15536

Reference to this article: Pourmohammadi, M; Roostayee, SH; Mirzaie, A; An Analysis of the Relationship between Lifestyle Change and Islamic Housing Pattern (Case Study: Tabriz Metropolis). *Geography and Planning*, 27(83), 143-150.

Keywords

Lifestyle, Islamic Housing Pattern, Tabriz Metropolis, Multivariate Regression Model, T Single Sample, Network Analysis Model

Received: 2018/02/14

Accepted: 2022/11/08

Available: 2023/05/21

ABSTRACT

Housing pattern and life style comprise a part of the society's culture. In the current times and in line with the changing of society and culture, we are witnessing the transformation of accommodation style and pattern. Therefore, the aim of this research is analyzing the relationship between changes of life style and the pattern of Islamic housing in Tabriz metropolis. The method of the research is descriptive, survey and inferential and is based on referring to Islamic sources of Quran verses and narratives. In addition, questionnaires have been used to achieve the research purposes. The statistical population of the research consists of all the residents of Tabriz in the whole area of this metropolis and the subjects were selected using simple accidental method of sampling. For confirming or rejecting the hypotheses, SPSS software was used for analyzing the data obtained from the questionnaires. By analyzing the relationship between variables and ranking of the indices and components of the research it became possible by application of multiple regression model and single-sample t test. In addition, using network analysis model and Super Decision software, the ideas of 30 experts were extracted by distributing questionnaires and the elements and components of each factor were ranked. The results of the research indicated that the total multiplier correlation coefficient for independent and dependent variables were 0.906 R and the coefficient of determination was 0.822 and the adjusted coefficient of determination was 0.818. This fact indicates a high correlation between the variable of lifestyle and Islamic housing pattern. From 39 sub-indicators, 12 of them which show changes in lifestyle values, belong respectively to the index of respect with coefficient (0.367), cultural values (0.243), behavioral patterns (0.215), economic values (0.132). These values have gained high privileges. In addition, social index, religious identity index and spatial and environmental values have lower ranks. Diminishing spiritual values against material ones are significant in the sense that the changes in lifestyle values have pushed the model of Islamic housing toward modernization.

* Corresponding Author: Mohammad Reza Pourmohammadi

E-mail: Pourmohammadi@tabrizu.ac.ir

1. Professor of Geography and Urban Planning, University Of Tabriz, Iran.

2. Associate Professor of Geography and Urban Planning, University Of Tabriz, Iran.

3. Ph.D. student of Urban Planning, Faculty of Architecture and Urban Planning, Islamic Art University of Tabriz, Iran.

Extended Abstract

Introduction

The housing and lifestyle pattern includes a part of the society's culture. In line with transformations in society and culture in recent times, the residential style and its pattern are changing. The primary idea of the present study is to find the appropriate relationship between the housing pattern to achieve the appropriate living standards and the Iranian lifestyle among many lifestyles, which have ignored past norms and beliefs of the society and its Islamic nature. Traditional patterns were forgotten over time with the formation of residential complexes. Paying attention to the Iranian lifestyle, this article analyzed the status and developments of the lifestyle in recent decades and its gap with the religious and normative expectations of the Iranian society in a case study of Tabriz metropolis to restore its Islamic identity in the field of housing. Generally, the present study is an attempt to examine the changes in lifestyle and the housing pattern in these changes. It concluded that the Islamic lifestyle derived from hadiths and Quranic verses can be used for the housing pattern by comparing the relationship between them. Given what was stated, the research questions were formulated as follows:

- Is there a special relationship between lifestyle and Islamic housing patterns? Is it the lifestyle change that has directed the Islamic housing pattern toward modernization?
- Is the current housing pattern of the studied area based on the Islamic housing pattern indicators?

Data and Method

The method of the present study was descriptive, survey, and inferential. It was conducted by referring to Islamic texts and epistemological sources, relying on Quranic verses and traditions. A questionnaire was used as a tool to achieve the desired goals in the present study. The statistical population of the study included all residents of the Tabriz metropolis. A convenience random sampling method was used in this study. To confirm or reject the hypotheses, the questionnaire data were analyzed using SPSS software. The multiple linear regression model (MLR) and the one-sample T-test were used in this study to test the relationship between the variables and rank the research indicators and components. Also, by distributing 30 questionnaires, experts' opinions were measured using the analytic network process (ANP) and Super Decisions software and the items of each of the research components and indicators were ranked. Finally, the researcher reached a conceptual model, and the discussion was analyzed and summarized.

Results and Discussion

The results of the present study suggest that the total multiple correlation coefficient for independent and dependent variables was $R=0.906$, the coefficient of determination was 0.822 , and the adjusted coefficient of determination was 0.818 , indicating the high correlation between lifestyle and the Islamic housing pattern. Generally, out of 39 sub-indices of lifestyle, 12 items show the changes in lifestyle values in this study. In this regard, the dignity values with a coefficient of 0.367 , cultural values with a value of 0.243 , behavioral patterns with a value of 0.215 , and economic values with a value of 0.132 , respectively, obtained high scores. Also, the social, religious, spatial, and environmental values, respectively, were ranked low. The reduction in the transmaterial values compared to material values indicates the significance of changes in lifestyle values that have directed the Islamic housing pattern toward modernization.

Conclusion

The present study revealed that some changes have occurred in the lifestyle values of the people and these changes are not compatible with Islamic principles in the housing sector. Also, in this study, after extracting the values governing the construction of housing in the current lifestyle, the next step is to apply the correct values to today's life. In the present study, we tried to extract the spirit governing the housing pattern desired by Islam in the field of housing based on the changed values of the lifestyle. However, its adaptation to today's living conditions requires further investigations considering the needs, facilities, and conditions imposed on society under international laws or urban planning of big cities. Therefore, the authors realized the incompatibility and heterogeneity of some extracted values with the current housing and urban development situation. Thus, they believe that many of these Islamic patterns can be observed with cultural development and planning in the way of housing construction. This significant goal can be achieved in the long term through planning and independent thinking and rethinking in the field of housing and residence.

References

- Abazari, Y; Chavoshian, H (2002), "From social class to lifestyle, new approaches in the sociological analysis of social identity", *Journal of Social Sciences*, Issue 20. (In Persian)
- Acker, V, V., Mokhtarian, P, L., Witlox, F (2014). Car availability explained by the structural relationships between lifestyles, residential location, and underlying residential and travel attitudes. *Transport Policy*,35: 88-99.
- Bourdieu, P(1984). *Distinction: a social critique of the Judgment of Taste*, translated by Richard Nice. New York: Routledge.
- Chaney D(2002) *Cosmopolitan art and cultural citizenship. Theory, Culture and Society*; 19(1-2): 157-74.
- Elahizadeh, MH; Siroosi, R (2014), "Housing Modeling Based on Islamic Lifestyle", *Religious Lifestyle Quarterly Journal*, Volume 1, Issue 1, 35-70. (In Persian)
- Fazeli, N (2017), "Modernity and housing (an ethnographic approach to the concept of the house, rural lifestyle, and its modern developments)", *Scientific-Research Quarterly Journal of Cultural Research*, Volume 1, Issue 1, fall, 25-36. (In Persian)
- Giddens, A(1991). *Modernity and Self Identity: Self and Society in the Late Modern Age*. Oxford, Polity Press.
- Jomepour, M (2012), "The third type of settlement is a solution to reach a suitable pattern of settlement in line with sustainable development", *Rural Research and Planning Journal*, Volume 1, Issue 2, 1-27. (In Persian)
- Hamzenejad, M; Sadrian, Z (2014), "Principles of house design from an Islamic perspective and contemporary practical patterns", *Islamic Architecture Research Quarterly Journal*, Volume 1, Issue 4, 57-76. (In Persian)
- Leslie, G. R.& Larson, R. F. & Gorman, B. L. (1994). *Introductory Sociology*, Oxford Un. Press.
- Mahdavi Kani, MS (2007), "The Concept of Lifestyle and Its Scope in Social Sciences", *Cultural Research Quarterly Journal*, Volume 1, Issue 1. (In Persian)
- McKee, J, B(1969). *Introduction to Sociology*, Holt Rinehart & Winston Inc.
- Mahmud, S, A., Ahmad, A, S., Aminatuzuhariah, M, A (2009). Lifestyle Orientation and the Residential Environment: An Exploratory Review. *Social and Behavioral Sciences*, 49: 304- 309.
- Mohammad Zadeh, R (2007), "Comparative study of the pattern of residential complexes of villas and apartments (a case study of the new city of Sahand)", *Scientific-Research Journal of Geography and Planning*, year Volume 19, Issue 54, 279-302. (In Persian)
- Naghizadeh, M (2014), "Islamic housing (theoretical foundations to objective manifestations of the past and present)", *Biannual Quarterly Journal of Andisheh Architecture*, Volume 1, Issue 2, 47-67. (In Persian)
- Niazi, M; Karkonan Nasrabadi, M (2013/2014), "Investigating the relationship between religiosity and the lifestyle of citizens, a case study of citizens of Kashan City in 2011", *Social Development and Welfare Planning Quarterly Journal*, Issue 16, 173-213. (In Persian)
- Roostaei, Sh; Farrokhi, M; Ghorbani, R (2022), "An analysis of residential lifestyle and urban living pattern with emphasis on satisfaction, choice, and preference (case study: Tabriz metropolis)", *Scientific-Research Journal of Geography and Planning*, Volume 26, Issue 82, 113- 124. (In Persian)
- Scheiner, J., Kasper, B(2003). Lifestyles, choice of housing location and daily mobility The lifestyle approach in the context of spatial mobility and planning, *International Social Science Journal*, 55(176), 319-332.
- Shasti, Sh; Flamaki, MM (2014), "The relationship between Iranian lifestyle and housing based on short-term society theory and territorial politics and strategies of Iranian society theory", *Quarterly Journal of Interdisciplinary Studies in Humanities*, Volume 6, Issue 3, 117- 137. (In Persian)
- Turgat, H(2001). Culture, continuity and change: Structural analysis of the housing pattern in squatter settlement. *Global Environment Research (GBER)*, 1(1), 17-25.
- Walker, J, L., Li, J(2007). Latent lifestyle preferences and household location Decisions, *J Geograph Syst*, 9:77–101.

مقاله پژوهشی

تحلیلی بر رابطه بین تغییرات سبک زندگی و الگوی مسکن اسلامی مطالعه موردی: کلان‌شهر تبریز

محمدرضا پورمحمدی^{۱*}، شهرپور روستایی^۲، علی میرزائی^۳

این مقاله به صورت دسترسی باز و با لایسنس CC BY NC کپی‌رایت کاملاً قابل استفاده است.

ارجاع به این مقاله: پورمحمدی، محمدرضا؛ روستایی، شهرپور؛ میرزائی، علی؛ تحلیلی بر رابطه بین تغییرات سبک زندگی و الگوی مسکن اسلامی مطالعه موردی: کلان‌شهر تبریز. نشریه علمی جغرافیا و برنامه‌ریزی. ۲۷(۸۳)، ۱۴۳-۱۵۰.

DOI: 10.22034/GP.2023.15536

چکیده

الگوی مسکن و سبک زندگی جزئی از فرهنگ جامعه را در برمی‌گیرد. در دوران اخیر، همچنان که جامعه و فرهنگ در مسیر دگرگونی قرار می‌گیرند، سبک سکونتی و الگوی آن نیز تغییر می‌یابد. بر این اساس هدف پژوهش حاضر تحلیل رابطه بین تغییرات سبک زندگی و الگوی مسکن اسلامی در کلان‌شهر تبریز می‌باشد. روش تحقیق حاضر توصیفی، پیمایشی و استنباطی با مراجعه به متون اسلامی و منابع معرفتی با تکیه بر آیات قرآنی و روایات انجام گرفته است و برای دستیابی به اهداف موردنظر از ابزار پرسشنامه گردید. جامعه آماری تحقیق را کلیه ساکنان و تمام سطح کلان‌شهر تبریز و از شیوه نمونه‌گیری تصادفی ساده استفاده گردید. برای تأیید و یا رد فرضیه‌ها با استفاده از نرم‌افزار آماری SPSS به تحلیل داده‌های پرسشنامه و برای آزمون رابطه بین متغیرها و رتبه‌بندی شاخص‌ها و مؤلفه‌های تحقیق از مدل رگرسیون چندگانه (MLR) و آزمون T تک نمونه استفاده گردید؛ همچنین از مدل تحلیل شبکه‌ای (ANP) با استفاده از نرم‌افزار Super Decisions نظرات کارشناسان با توزیع ۳۰ پرسشنامه مورد سنجش قرار گرفت و به رتبه‌بندی گویه‌های هر یک از مؤلفه‌ها و شاخص‌های تحقیق پرداخته شد. نتایج تحقیق حاکی از آن است که ضریب همبستگی چندگانه کل برای متغیرهای مستقل و وابسته $R=0/906$ و ضریب تعیین برابر با $0/822$ و ضریب تعیین تعدیل‌شده برابر با $0/818$ به دست آمد که نشان از همبستگی بالای متغیر سبک زندگی و الگوی مسکن اسلامی می‌باشد. به طوری کلی از ۳۹ زیر شاخص‌های سبک زندگی ۱۲ گویه آن که تغییرات در ارزش‌های سبک زندگی را در تحقیق حاضر نشان می‌دهد به ترتیب متعلق به شاخص ارزش‌های منزلتی با ضریب $(0/367)$ ، ارزش‌های فرهنگی $(0/243)$ ، الگوهای رفتاری $(0/215)$ ، ارزش‌های اقتصادی $(0/132)$ که امتیازات بالایی را کسب کرده‌اند و ارزش‌های اجتماعی، هویت دینی، مکانی و فضایی و زیست‌محیطی در رتبه پایینی قرار گرفته و کم‌رنگ شدن ارزش فرا مادی در برابر ارزش‌های مادی نشان از معنادار بودن بین تغییرات در ارزش‌های سبک زندگی بوده که الگوی مسکن اسلامی را به سوی مدرنیته شدن سوق داده است.

کلیدواژه‌ها

سبک زندگی، الگو، مسکن اسلامی، کلان‌شهر تبریز

دریافت شده: ۱۳۹۶/۱۱/۲۵

پذیرفته شده: ۱۴۰۱/۰۹/۱۷

منتشر شده: ۱۴۰۲/۰۲/۳۱

* نویسنده مسئول: محمدرضا پورمحمدی

رایانامه: Pourmohammadi@tabrizu.ac.ir

۱. استاد جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشگاه تبریز، تبریز، ایران.

۲. دانشیار جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشگاه تبریز، تبریز، ایران.

۳. دانشجوی دکتری شهرسازی، دانشکده معماری و شهرسازی، دانشگاه هنر اسلامی تبریز، ایران.

مقدمه

الگوی مسکن و سبک زندگی جزئی از فرهنگ جامعه را در برمی گیرد. در دوران اخیر، همچنان که جامعه و فرهنگ در مسیر دگرگونی قرار می گیرند، سبک سکونت و الگوی آن نیز تغییر می یابد و یکی از مهم ترین این تغییرات، نبود سازگاری کامل بین شیوه زندگی و سکونتگاه است. گذار از جامعه سنتی به جامعه مدرن یا شبه مدرن باعث شده است که الگوی مسکن نتواند خود را با الگوی زندگی جدید و خواسته های اجتماعی و اقتصادی سازگار کند. این روند را می توان به عدم انطباق الگوی زندگی و نیاز اجتماعی با الگوهای مسکن موجود و عدم توانایی سبک زندگی کنونی با خواست و نیاز جامعه اسلامی دانست و باید به دنبال الگویی جدید از مسکن بود تا علاوه بر داشتن سازگاری لازم با نیازها و خواسته های جامعه نوین با خواسته ها و سبک زندگی جامعه ایرانی - اسلامی نیز تطابق داشته باشد (جمعه پور، ۱۳۹۱: ۲).

به طور کلی؛ فرایند شهرنشینی مدرن، الگو و فرهنگ متفاوتی به لحاظ خانه سازی پیش روی انسان مدرن و انسان معاصر نهاد. به گونه ای که مدرنیته و فرآورده هایش به شدت بر کیفیت خانه و مفهوم سبک زندگی تأثیر گذاشت و آن را تغییر داد (فاضلی، ۱۳۸۶: ۳۸).

خانه در گذشته تجلیگاه امنیت و متضمن حریم در محیط خانواده بوده، اما در خانه های چند دهه اخیر، به خصوص در کلان شهرها، وجوه مختلف امنیت به طور محسوسی خدشه دار شده است. این در حالی است که در برنامه ریزی شهری امروز و در نظام غالب سکونت یعنی آپارتمان نشینی، ماهیت تعاریف و حریم های فوق به طور کلی متحول شده است. پدیده آپارتمان نشینی، ویژگی های اجتماعی خاص خود را دارد؛ همسایه ها در کنار هم و با فاصله یک دیوار کاغذی از هم زندگی می کنند، در حالی که باهم غریبه اند. گرچه در این نظام برخلاف خانه های سنتی، همسایه ها به لحاظ مکانی و کالبدی به یکدیگر نزدیک اند، از نظر عاطفی از هم بسیار دورند. تضعیف حریم در خانه های امروزی، ساخت مشرف ساختمان ها نسبت به هم، محدود شدن روابط همسایگی، نبود سلسله مراتب در خانه های امروزی، شکل گیری نگرش اقتصادی به جای نگاه ارزشی به مسکن، تبعیت خانه ها همچون دیگر کالاها از قوانین عرضه و تقاضا و سازوکارهای بازار و ... همگی نشان دهنده تغییر در الگوی سکونت و مسکن می باشد.

ایده اصلی در پژوهش حاضر یافتن رابطه مناسب الگوی مسکن برای دستیابی به معیارهای مناسب زندگی با سبک زندگی ایرانی در میان بسیاری از سبک گزینی هایی که نوعی دور شدن از هنجارها و باورهای گذشته جامعه و اسلامی بودن آن می باشد. طوری که امروزه با شکل گیری مجتمع های مسکونی به مرور زمان الگوهای سنتی به فراموشی سپرده شد. این مقاله با اهتمام به موضوع شیوه زندگی ایرانی، وضعیت و تحولات سبک زندگی را در دهه های اخیر و شکاف آن با انتظارات دینی و هنجاری جامعه ایران را با انتخاب مطالعه موردی کلان شهر تبریز جهت بازیابی هویت اسلامی خود در حوزه مسکن مورد واکاوی قرار داده است. به طور کلی سعی بر آن است که

تحولات سبک زندگی و الگوی مسکن در این تحولات بررسی گردد و سپس با مقایسه رابطه میان آن به این نتیجه دست یابیم که می توان از سبک زندگی اسلامی برگرفته از احادیث و آیات قرآنی برای الگوی مسکن استفاده نمود. وقتی از نسبت میان سبک زندگی ایرانی و الگوی مسکن اسلامی سخن میگوییم، بی تردید عناصر و مؤلفه های گوناگونی را دخیل کرده ایم که مطالعه و بررسی آن ها نیازمند پژوهشی میان رشته ای است و پژوهشگران سعی بر آن دارند تا رابطه بین تغییرات سبک زندگی و الگوی مسکن اسلامی را در کلان شهر تبریز مورد بحث و واکاوی قرار دهند.

با توجه به موارد یاد شده سؤال های پژوهش به شرح زیر تدوین گردیده است: - آیا رابطه خاصی بین سبک زندگی و الگوی مسکن اسلامی وجود دارد؟ که آیا تغییر در سبک زندگی است که الگوی مسکن اسلامی را بر مدرن شدن سوق داده است؟

- آیا الگوی مسکن فعلی محدوده مورد مطالعه مطابق با شاخص های الگوی مسکن اسلامی می باشد؟

پیشینه پژوهش

در زمینه سبک زندگی و مسکن اسلامی، کتب و مقالات اندک ولی ارزشمند کار شده است که در ادامه سعی شده نزدیک ترین تحقیقات انجام گرفته در این حوزه ارائه گردد. شینر و کسپر^۱ (۲۰۰۳)، با ارائه روشی مفهومی و نتایج اولیه پروژه مطالعات میان رشته ای، سبک های زندگی، انتخاب مکان سکونت و جابه جایی روزانه مکانی پرداخته اند. واکر و لی^۲ (۲۰۰۷)، تخمین گروه های سبک زندگی و چگونگی تأثیر سبک زندگی بر تصمیم گیری در مورد محل سکونت. سه گروه دارای سبک زندگی پنهان: حاشیه نشینان، شهرنشینان و رانندگان ترانزیت را مدنظر قرار دادند. انوار محمود و همکاران^۳ (۲۰۱۲)، به این که رابطه سبک زندگی و ارزش گذاری محیطی مغفول مانده است. برای برنامه ریزی در مورد محیط های مسکونی آینده، ارائه درکی کلی تر از نیازهای افراد برای سیاست گذاری الزامی است. فرنکل و همکاران^۴ (۲۰۱۳)، به اصلی ترین عوامل مؤثر سطح زندگی اقتصادی-اجتماعی، توان مالی، زمان رفت و آمد پرداختند که عوامل تأثیرگذار درجه دوم سبک زندگی و مسائل فرهنگی می باشد. وان آکر و همکاران^۵ (۲۰۱۴)، نتایج معادله ساختاری نشانگر تأثیر عمده محله سکونت بر دسترسی به اتومبیل می باشد. البته تأثیر این متغیر در مقایسه با مرحله زندگی، دیدگاه در مورد مسافرت کمتر می باشد. فاضلی (۱۳۸۶)، در مدرنیته و مسکن با ارائه تبیینی واژه شناسانه از مفهوم سبک زندگی، به بررسی ابعاد مفهومی آن در حوزه علوم اجتماعی پرداخته است. نتیجه اینکه، مفهوم سبک زندگی با مفاهیم دیگری چون ذائقه و سلیقه در علوم اجتماعی، ارتباط و پیوند وثیقی دارد. الهی زاده و سیروس (۱۳۹۳)، در الگوسازی مسکن بر پایه سبک زندگی اسلامی که مبتنی بر نتایج زیان بار سیاست های دولت در تقلید از روش های معماری مدرن و بی توجهی به فرهنگ ایرانی اسلامی، ترویج فرهنگ فردگرایی، بی هویتی، تمرکز بر مسکن انبوه و روی گردانی از روش های بومی بود. باقری و همکاران (۱۳۹۳)، استنتاج نهایی تحقیق آن است که با بذل توجه عمیق به

4. Frenkel & et al
5. Van Acker & et al

1. Scheiner & Kasper
2. Walker & Li
3. Anwar Mahmud & et al

۷. فرآیندهای آدلر^{۱۱} ۸. تجسم تلاش زیمل^{۱۲} (۱۹۰۸) ۹. دارایی‌ها بوردیو و لسلی^{۱۳} (۱۹۹۴).

می‌توان همه آن‌ها را در یک تعریف جامع به‌صورت ذیل جمع کرد:

«سبک زندگی عبارت است از مجموعه‌ای از کنش‌ها، عملکردها و فعالیت نظام‌مند از الگوی رفتاری عینی یا ذهنی که فرد یا جامعه بر مبنای پارهای از فرآیندها، باورها و ارزش‌ها و ترجیحات فردی یا جمعی برمی‌گزیند تا به‌صورت نمادین، او را از افراد یا گروه‌های دیگر متمایز کند. آنچه با این نماد، نمایانده و موجب تمایز می‌شود، ممکن است؛ فردیت، هویت جمعی، منزلت اجتماعی، دارایی‌ها یا سازوکار روحی و عادات فکری باشد».

سبک زندگی و الگوی مسکن: هویت‌یابی از طریق انتخاب سبک زندگی یکی از مهم‌ترین دلالت‌های مهم برای مسکن‌گزینی و سبک آن می‌باشد. زندگی در یک محله خاص یا نوع خاصی از مسکن را می‌توان به‌عنوان نوعی از سبک زندگی در شکل‌گیری هویت اجتماعی دخیل دانست.

در مراحل اولیه پژوهش در مورد مسکن، ارزش‌های مرتبط با مسکن مفاهیم مهمی در بیان ترجیحات و سلیقه‌های مردم در انتخاب گونه‌ای خاص از مسکن بودند. کاتلر^{۱۴} (۱۹۷۴) و بیر و همکارانش^{۱۵} (۱۹۹۵) ۱۰ ارزش مهم مسکن را این‌گونه عنوان کرده‌اند:

۱. زیبایی ۲. آسایش ۳. آرامش ۴. محل ۵. بهداشت ۶. علائق فردی ۷. حریم خصوصی ۸. امنیت ۹. فعالیت‌های دوستانه ۱۰. اقتصاد.

از نظر آن‌ها خانه‌ای که هم ارزان باشد و هم قابل سکونت باشد، دارای ارزش اقتصادی است، درحالی‌که خانه‌ای که به‌ازاء هر نفر یک اتاق خواب وجود داشته باشد، بیانگر ارزش حریم خصوصی است (رسول زاده اقدم و همکاران، ۱۳۹۵: ۱۵).

در مورد تأثیر ارزش‌ها و هنجارهای مسکن بر انتخاب نوع مسکن خانواده؛ امروزه شاید بتوان گفت؛ سبک زندگی مهم‌ترین تأثیر را در انتخاب نوع معماری مسکن دارد. یکی از معماران مشهور بنام جیمز ونتلینگ^{۱۶} (۱۹۹۵) می‌گوید: «ما فقط سرپناه ایجاد نمی‌کنیم. ما سازندگان محیط زندگی مبتنی بر سبک زندگی هستیم».

الگوی ساخت مسکن مطابق با فرایندهای فرهنگی به‌طور فیزیکی تغییر می‌کنند. این تغییر فیزیکی منجر به دگرگونی استفاده از مکان، الگوی مسکن و محیط نزدیک به آن می‌شود. فرآیند تغییرات فرهنگی، انواع مکان و الگوهای مسکن را در یک‌زمان و مکان محدود تحت تأثیر قرار می‌دهد. به‌این‌ترتیب تغییرات فرهنگی مستمر، محیط فیزیکی را تغییر داده و الگوی مسکن را نیز به خاطر سبک‌ها و آداب مختلف زندگی متمایز می‌سازد.

چوگر معتقد است؛ تغییرات فرهنگی به‌خصوص تغییر از ارزش‌های سنتی و گرایش به سبک زندگی غربی بر الگوی مسکن و طرح‌های مسکونی اثرات

الگوهای فرهنگی (رفتاری) و سازمان فضایی، زبان الگوی سکونت قابل‌بازیابی است. نقی‌زاده (۱۳۹۳)، در این مقاله به ریشه‌یابی برخی از ویژگی‌های اصلی مسکن اسلامی از متون پرداخته‌شده است که هم از نظر مادی، هم از نظر روانی و هم از نظر معنوی نیازهای او را مرتفع می‌سازد بررسی‌شده است. شصتی و فلامکی (۱۳۹۳)، حکایت از این مطلب دارند که نه همیشه، اما در شمار قابل‌توجهی از موارد، مسئله عدم هماهنگی، عدم همگونی و آشفتگی در فردیت و سبک زندگی‌ای که ریشه در خاستگاه تاریخی و اجتماعی دارد، در شکل و کالبد محل سکونت نیز مشهود است. حمزه نژاد و صدریان (۱۳۹۳)، این پژوهش با استفاده روش استدلالی و همچنین روش تاریخی و تطبیقی به برخی از مهم‌ترین اصول طراحی خانه در دو دسته سلبی و ایجابی پرداخته است. یافته‌ها نشان می‌دهد اصول معماری اسلامی از قبیل حریمیت و محصوریت، عدم اشراف، مهمان‌پذیری، تعادل در متراژ خانه و تزیینات که به‌طور عمده در بافت‌ها و خانه‌های سنتی ایران رعایت می‌شد؛ امروزه نیز در طراحی خانه‌های معاصر مورد تأیید و تأکید نظریه‌پردازان و معماران مطرح جهانی بوده و در برخی موارد نیز عدم تطابق آموزه‌ها و مصداق‌های معاصر با اصول اسلامی قابل‌مشاهده است.

مبانی نظری: در ادبیات جامعه‌شناسی از مفهوم سبک زندگی دو برداشت و مفهوم‌سازی وجود دارد، یکی مربوط به دهه ۱۹۲۰، که سبک زندگی معرف ثروت و موقعیت اجتماعی افراد و غالباً به‌عنوان شاخص تعیین طبقه اجتماعی به‌کاررفته است (چاپین، ۱۹۹۵؛ چاپمن ۱۹۳۵) و دوم به‌عنوان شکل اجتماعی نوینی که تنها در متن تغییرات مدرنیته و رشد فرهنگ مصرف‌گرایی معنا می‌یابد (گیدنز ۱۹۹۱؛ بوردیو ۱۹۸۴؛ فدرستون ۱۹۸۷ و ۱۹۹۱؛ لش و یوری ۱۹۸۷) و در این معنا سبک زندگی راهی است برای تعریف ارزش‌ها و نگرش‌ها و رفتارهای افراد که اهمیت آن برای تحلیل‌های اجتماعی روزبه‌روز افزایش می‌یابد (ابادری و چاوشیان، ۱۳۸۱: ۶).

اگرچه ارائه یک تعریف دقیق و قطعی از سبک زندگی اگرچه غیرممکن، حداقل دشوار به نظر می‌رسد؛ اما با توجه به تعاریف فوق که از سوی اندیشمندان در عرصه سبک زندگی ارائه گردید؛ به نظر می‌رسد تعریف‌ها باهم تفاوت جوهری ندارند و گزینش عناوینی از تعاریف فوق به‌عنوان جزء اعم تعریف که عبارتند از:

۱. فعالیت نظام‌مند بوردیو^۱ (۱۹۸۴) ۲. مجموعه‌ای از عملکردهای گیدنز^۲ (۱۹۹۵) ۳. رسم‌ها، ارزش‌ها و باورها وبر^۳ و مک‌کی^۴ (۱۹۶۹)
۴. الگوی رفتاری و تجلی رفتاری و طرز زندگی ویلن^۵ (۱۹۱۹)، ونزل^۶، لیزر^۷، سوبل^۸ (۱۹۶۹)
۵. الگویی از کنش چنی^۹ (۲۰۰۲) ۶. الگوی خودآگاه ترجیحات فردی کلاکهورن^{۱۰} (۱۹۸۵)

1. Bourdieu
2. Giddens
3. Weber
4. Mackey
5. Veblen
6. Wenzel
7. Lazer
8. Sobel

9. Chaney
10. Clockhon
11. Addler
12. Simmel
13. Leslie
14. Cutler
15. Beyer & et al
16. Wentling

در خصوص بررسی شاخص‌های سبک زندگی، تعداد ۳۹ گویه با ۸ شاخص آشکار را در قالب ارزش‌های فرهنگی (۵ گویه)، ارزش‌های اجتماعی (۹ گویه)، ارزش‌های اقتصادی (۵ گویه)، ارزش‌های زیست‌محیطی (۴ گویه)، ارزش‌های فضایی و مکانی (۴ گویه)، ارزش‌های هویت دینی (۴ گویه)، ارزش‌های منزلتی (۴ گویه)، ارزش‌های الگوی رفتاری فردی و جمعی (۴ گویه) مدنظر قرار داده‌ایم و در خصوص بررسی شاخص‌های الگوی مسکن اسلامی در قالب ۳ مؤلفه پیوندهای ساختاری (با ۴ شاخص و ۱۸ گویه)، پیوندهای معنایی (با ۳ شاخص و ۱۲ گویه)، پیوندهای محیطی (با ۴ شاخص و ۱۴ گویه) مورد بررسی قرار می‌گیرد تا ارتباط بین ارزش‌های سبک زندگی و الگوی مسکن اسلامی تحلیل گردد.

شکل (۱) مدل تحلیلی پژوهش (الگوی مسکن اسلامی)

شکل (۲) مدل تحلیلی پژوهش (سبک زندگی)

یافته‌ها

وجود رابطه بین تغییرات سبک زندگی و الگوی مسکن اسلامی بر اساس مدل رگرسیون چندگانه در جدول شماره ۱ قابل مشاهده می‌باشد.

جدول (۱) نتایج حاصل از رگرسیون چندگانه برای همبستگی متغیر سبک زندگی و الگوی مسکن اسلامی

دوربین واتسون	خطای معیار تخمین	ضریب تعیین تعدیل شده	ضریب همبستگی	ضریب همبستگی چندگانه	مدل
۱/۶۵۲	۰/۸۳۰۵۰	۰/۸۱۸	۰/۸۲۲	۰/۹۰۶	۱

ارزش‌های فرهنگی، ارزش‌های فضایی مکانی، ارزش‌های زیست‌محیطی، هویت دینی، ارزش‌های اجتماعی، ارزش‌های اقتصادی، الگوهای رفتاری، ارزش‌های منزلتی

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۶

متعددی برجای نهاده است (Turgut, 2001: 51-52). سبک‌های زندگی مختلف وجود دارد. برخی از مردم دائم در حال تحرک و جابجایی هستند و برخی دیگر سعی می‌کنند کمتر محل زندگی خود را تغییر دهند. همچنین سبک زندگی افراد بر اساس سکونت آن‌ها در نواحی اقماری و کلان‌شهرها متفاوت خواهد بود. برخی از مردم دارای سبک زندگی سنتی و برخی دیگر سبک زندگی مدرن دارند. وندل بل^۱ (۱۹۶۸) سه نوع متفاوت از سبک زندگی شهری را این‌گونه عنوان می‌کند:

۱. سبک زندگی شغل محور؛ که در این نوع از سبک زندگی نزدیک بودن به محل کار و صرف زمان کمتر برای رسیدن به محل کار حائز اهمیت می‌باشد.
۲. سبک زندگی خانواده محور؛ که تأکید بر فضای لازم برای فعالیت‌های خانوادگی و زمان کافی برای سپری شدن در خدمت خانواده دارد.
۳. سبک زندگی مصرف‌گرا؛ که بر داشتن جدیدترین کالاها و خدمات تأکید می‌کند. اکثر افراد و خانواده‌ها سبک‌های زندگی مختلفی را به صورت ترکیبی مورد استفاده قرار می‌دهند، تا سبک زندگی منحصر به فردی برای خود ایجاد کنند (همان: ۱۶-۱۷).

روش

پژوهش حاضر از لحاظ هدف کاربردی و از لحاظ ماهیت و روش، توصیفی، پیمایشی و استنباطی با مراجعه به متون اسلامی و منابع معرفتی انجام گرفته است. داده‌های ثانویه مورد نیاز به روش اسنادی (کتابخانه‌ای) و داده‌های اولیه از طریق ابزار پرسشنامه و مصاحبه گردآوری گردید، جامعه آماری تحقیق را کلیه ساکنان و تمام سطح کلان‌شهر تبریز با ۴۹۷۸۹۸ خانوار بر اساس سرشماری سال ۱۳۹۵ که از شیوه نمونه‌گیری تصادفی ساده که با جایگذاری پارامترها در فرمول کوکران، حداقل حجم نمونه لازم از بین ساکنین شهر تبریز ۳۸۷ نفر می‌باشد. به علت دقیق تر شدن نتایج تحقیق، نگارنده حجم نمونه را به ۴۰۰ خانوار افزایش داد. و همچنین با روش دیماتل (dematel)، عنصرها از نظر میزان ارتباطی که نسبت به هم دارند؛ از روش بردا تلفیق دیدگاه‌های کارشناسان به تعداد ۳۰ نفر انجام گرفت، مقایسه شدند. در این تحقیق به منظور سنجش روایی پرسشنامه از روش مقایسه با معیار و هم‌چنین از نظرات متخصصین امر به‌ویژه اساتید خبره در مورد این موضوع استفاده شده است و برای سنجش پایایی پرسشنامه، از مناسب‌ترین روش؛ یعنی آلفای کرونباخ استفاده گردید. برای تأیید و یا رد فرضیه‌ها با استفاده از نرم‌افزار آماری SPSS به تحلیل داده‌های پرسشنامه و برای آزمون رابطه بین متغیرها و رتبه‌بندی شاخص‌ها و مؤلفه‌های تحقیق از مدل رگرسیون چندگانه و آزمون t تک نمونه استفاده شد. همچنین در راستای پژوهش، داده و گویه‌های هر یک از متغیرهای سبک زندگی و الگوی مسکن اسلامی با استفاده از مدل تحلیل شبکه‌ای (Anp) با استفاده از نرم‌افزار Super Decisions بر اساس نظرات کارشناسان با توزیع ۳۰ پرسشنامه نیز سنجیده شد و به رتبه‌بندی گویه‌های هر یک از مؤلفه‌ها و شاخص‌های تحقیق پرداخته شد. در نهایت محقق به یک مدل مفهومی رسیده و بحث مورد تحلیل و جمع‌بندی قرار گرفت.

1. Wendell Bell

جدول (۳) رتبه‌بندی میزان تأثیر مؤلفه‌ها و شاخص‌ها و زیر شاخص‌های هرکدام یک از متغیرهای الگوی مسکن اسلامی و آزمون وجود رابطه

معنادار زیر شاخص‌های آن

رتبه	تأیید یا عدم‌تأیید	آماره آزمون شاخص‌ها	میانگین	شاخص‌ها	آماره آزمون مؤلفه‌ها	مؤلفه‌ها
۱۰	تأیید	۳۹/۰۱۲-	۲/۲۲۴۲	هندسه و تناسب		
۹	تأیید	۳۰/۳۶۰-	۲/۲۳۷۵	سلسله‌مراتب		پیوندهای ساختاری
۱۱	تأیید	۲۹/۶۷۷-	۲/۴۲۴۲	حریم و امنیت	۷/۵۴۴	
۸	تأیید	۳۲/۹۸۵-	۲/۱۴۵۶	انعطاف‌پذیری		
۱	تأیید	۳۰/۱۸۱-	۲/۲۹۱۹	هنر و زیبایی		
۲	تأیید	۲۶/۱۴۳-	۲/۲۹۵۰	ارزش‌های اخلاقی	۱۲/۳۸۱	پیوندهای معنایی
۳	تأیید	۱۹/۷۷۴-	۲/۴۹۰۶	پاکی و طهارت		
۵	تأیید	۱۶/۳۳۲-	۲/۶۲۸۱	تکامل محیطی		پیوندهای محیطی
۷	تأیید	۱۷/۰۳۴-	۲/۶۱۷۵	نور و شفافیت		
۴	تأیید	۲۱/۰۸۸-	۲/۵۴۵۰	رنگ	۹/۶۸۳	
۶	تأیید	۲۴/۵۶۳-	۲/۴۲۲۵	فضای باز		

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۶

جدول (۴) رتبه‌بندی میزان تأثیر شاخص‌های سبک زندگی و آزمون وجود رابطه معنادار زیر شاخص‌های آن

رتبه	تأیید یا عدم‌تأیید	مقدار ضرایب استاندارد	آماره آزمون شاخص‌ها	میانگین	شاخص‌ها
۲	تأیید	۰/۲۴۳	۷/۱۴۴	۲/۰۰۰۰	ارزش‌های فرهنگی
۷	تأیید	۰/۰۲۴	۱/۰۷۰	۱/۹۹۵۶	زیست‌محیطی
۵	تأیید	۰/۱۰۵	۴/۲۱۲	۳/۲۱۰۳	ارزش‌های اجتماعی
۴	تأیید	۰/۱۳۲	۴/۸۰۵	۲/۷۰۳۰	ارزش‌های اقتصادی
۶	تأیید	۰/۰۸۷	۳/۶۴۵	۳/۱۵۱۳	هویت دینی
۸	تأیید	۰/۰۰۸-	۰/۳۲۸-	۲/۴۲۱۳	فضایی- مکانی
۱	تأیید	۰/۳۶۷	۱۱/۲۲۳	۲/۴۹۹۴	منزلی
۳	تأیید	۰/۲۱۵	۶/۶۳۸	۲/۳۷۱۴	الگوهای رفتاری

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۶

ستاده فوق نشان می‌دهد که ضریب همبستگی چندگانه کل برای متغیرهای مستقل و وابسته $R=0/906$ و ضریب تعیین برابر با $0/822$ و ضریب تعیین تعدیل‌شده برابر با $0/818$ به دست آمد که نشان از همبستگی بالای متغیر سبک زندگی و الگوی مسکن اسلامی می‌باشد و همچنین آماره دوربین واتسون با توجه به مقدار مجاز $1/5$ الی $2/5$ در محدوده مجاز قرار گرفته و انجام آزمون رگرسیون چندگانه برای پژوهش بلامانع می‌باشد.

جدول (۲) رابطه خطی بین متغیر سبک زندگی و الگوی مسکن اسلامی

سطح معناداری	آزمون فیشر	میانگین مجزورات	درجات آزادی	مجموع مجزورات	مدل
۱۰۰۰	۲۲۵/۰۵۱	۱۵۵/۲۲۴	۸	۱۲۴۱/۷۸۹	رگرسیون
	۰/۶۹۰	۰/۶۹۰	۳۹۱	۲۶۹/۶۸۲	باقیمانده
			۳۹۹	۱۵۱۱/۴۷۲	مجموع

متغیر الگوی مسکن

ارزش‌های فرهنگی، ارزش‌های فضایی مکانی، ارزش‌های زیست‌محیطی، هویت دینی، ارزش‌های اجتماعی، ارزش‌های اقتصادی، الگوهای رفتاری، ارزش‌های منزلی

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۶

معنی‌دار بودن و قابل قبول بودن نتایج آزمون وابسته به مقدار Sig کمتر از 0.05 می‌باشد که این گواه این نتیجه است که فرض تساوی ضرایب رگرسیون و مقدار ثابت با مقدار صفر رد می‌شود و نیازی به خارج کردن آن‌ها از معادله رگرسیون نیست. به بیان دیگر دست‌کم یکی از ۸ متغیر مستقل (سبک زندگی) با متغیر وابسته (الگوی مسکن اسلامی) رابطه خطی دارد. به‌طور کلی از ۳۹ زیر شاخص‌های سبک زندگی ۱۲ گویه آن‌که تغییرات در ارزش‌های سبک زندگی را در حاضر نشان می‌دهد متعلق به شاخص ارزش‌های منزلی، ارزش‌های فرهنگی، ارزش‌های اقتصادی، ارزش‌های الگوهای رفتاری می‌باشد که امتیازات بالایی را کسب کرده‌اند و همچنین ارزش‌های اجتماعی که هم دارای گویه‌های مبتنی بر اصول اسلامی و هم مطابق با سبک زندگی مدرن می‌باشد در رتبه‌ی متوسطی قرار گرفته و ارزش‌های هویت دینی در رتبه پایینی قرار گرفته و کم‌رنگ شدن ارزش‌های مادی در برابر ارزش‌های مادی؛ نشان از معنادار بودن بین تغییرات در ارزش‌های سبک زندگی بوده که الگوی مسکن اسلامی را به‌سوی مدرنیته شدن سوق داده است. در ادامه برای واضح‌تر شدن نتایج رگرسیون میان دو مؤلفه سبک زندگی و الگوی مسکن اسلامی، به آزمون رتبه‌بندی میزان تأثیر مؤلفه‌ها و شاخص‌ها و زیر شاخص‌های هرکدام یک از متغیر الگوی مسکن اسلامی و سبک زندگی و همچنین به آزمون وجود رابطه معنادار زیر شاخص‌های الگوی مسکن اسلامی بر متغیر کل الگوی مسکن اسلامی و زیر شاخص‌ها و گویه‌های سبک زندگی بر متغیر کل سبک زندگی پرداخته شد که نتایج کلی آن به شرح جداول زیر می‌باشد:

در بررسی تبعیت الگوی مسکن فعلی منطقه مورد مطالعه بر اساس شاخص‌های الگوی اسلامی، از آزمون t تک نمونه‌ای استفاده شده است. میانگین محاسبه میزان الگوی مسکن فعلی منطقه مورد مطالعه بر اساس شاخص‌های الگوی اسلامی با میانگین فرضی (۳) سنجش شده و ثابت

می‌شود میانگین واقعی نظر کل پاسخگویان (سرپرست خانوارها) از ۳ کوچک‌تر و در حد متوسط به پایین است و با توجه به میزان معناداری به‌دست‌آمده در تمامی شاخص‌های الگوی مسکن اسلامی (هندسه و تناسب، سلسله‌مراتب، حریم و امنیت، انعطاف‌پذیری، هنر و زیبایی، ارزش‌های اخلاقی، پاک‌ی و طهارت، طبیعت و تکامل محیطی، نور و شفافیت، رنگ، فضای باز)، میزان (Sig=.000) کمتر از ۰/۰۵ است که این شاخص‌ها معنادار بوده و قابل‌تعمیم به‌کل جامعه را دارد و نشان می‌دهد الگوی مسکن فعلی منطقه مورد مطالعه بر اساس شاخص‌های الگوی اسلامی نمی‌باشد.

در خصوص بررسی شاخص‌ها و زیر شاخص‌های هر یک از متغیرهای سبک زندگی و الگوی مسکن اسلامی بر اساس نظرات کارشناسان خبره با استفاده از مدل ANP به میزان اهمیت هر یک از گویه‌ها پرداخته شد که نتایج کلی آن بدین صورت بود که از ۳۹ گویه مربوط به ارزش‌های سبک زندگی بدون در نظر گرفتن تأثیر ارزش‌های سبک زندگی بر روی الگوی مسکن اسلامی صرفاً بر اساس اهمیت خود گویه‌ها، گویه‌هایی چون اهمیت نگرش به طبیعت به‌عنوان منبع شناخت و آیات الهی با امتیاز (۰/۶۳۷۴۶)، در نظر داشتن خداوند در همه‌چیز (۰/۴۴۳۲۹)، اهمیت تمایل خانواده‌ها به زندگی در یک محله خاص و نوع خاصی از مسکن بدون تعلق به مکانی خاص با امتیاز (۰/۴۳۸۱۶)، امتیازات بالایی به خود اختصاص دادند که به ترتیب در رتبه‌های اول تا پنجم قرار گرفتند. از ۴۴ گویه مربوط به ۱۱ شاخص الگوی مسکن اسلامی، رعایت اصول اخلاقی مانند پرهیز از هر نوع خودنمایی، تظاهر و اسراف (پرهیز از بیهودگی) با امتیاز (۰/۵۰۵۴۴)، هندسه معقول در فضاهای خانه متناسب با مقیاس انسانی (رعایت ارتفاع مناسب، فاصله و...) با امتیاز (۰/۴۹۶۱۷)، تقویت حیاط مرکزی و کاهش از جرم و توده ساختمان‌ها با امتیاز (۰/۴۴۲۰۰)، تأمین امنیت فرهنگی، اخلاقی، امنیت در برابر گناه، امنیت فکری و سایر وجوه و مراتب معنوی و روانی امنیت در مسیر فیض الهی با امتیاز (۰/۴۰۷۶۱) و اهمیت طهارت مالی و عمران و آبادانی مسکن از راه حلال با امتیاز (۰/۴۰۱۵۷) به ترتیب در رتبه‌های اول قرار گرفته است.

ردیف	شرح شاخص	میانگین	انحراف معیار	ردیف	شرح شاخص	میانگین	انحراف معیار
1	هندسه شکل بر اساس نیاز	0.03464	0.00017	11	تعمیرات مناسب با تغییرات	0.000584	0.00007
2	جهت گرفتن خانه به سمت جنوب	0.00000	0.00000	12	تعمیرات مناسب بین اتصالات	0.029762	0.00008
3	توجه به ارتفاع و وسعت	0.00567	0.00007	13	تعمیرات مناسب جهت آسایش روان	0.037572	0.00008
4	توجه به وسعت به اندازه	0.02367	0.00008	14	تعمیرات مناسب جهت آسایش روان	0.00854	0.00008
5	توجه به وسعت به اندازه	0.05029	0.00008	15	تعمیرات مناسب جهت آسایش روان	0.00032	0.00008
6	توجه به وسعت به اندازه	0.00811	0.00008	16	تعمیرات مناسب جهت آسایش روان	0.00032	0.00008
7	توجه به وسعت به اندازه	0.01189	0.00008	17	تعمیرات مناسب جهت آسایش روان	0.00032	0.00008
8	توجه به وسعت به اندازه	0.02982	0.00008	18	تعمیرات مناسب جهت آسایش روان	0.00032	0.00008
9	توجه به وسعت به اندازه	0.00954	0.00008	19	تعمیرات مناسب جهت آسایش روان	0.00032	0.00008
10	توجه به وسعت به اندازه	0.01850	0.00008	20	تعمیرات مناسب جهت آسایش روان	0.00032	0.00008

شکل (۴) اولویت گویه‌های هر یک از مؤلفه‌ها و شاخص‌های الگوی مسکن اسلامی (بصورت عددی و گرافیکی)

بحث و نتیجه‌گیری

با توجه به پیشینه تحقیق پژوهش حاضر و سایر مطالعات و پژوهش‌های انجام‌گرفته در این حوزه، مشخص گردید که در زمینه ارتباطی که سبک زندگی با الگوی مسکن می‌تواند داشته باشد، از دو مقاله پژوهشی فراتر نمی‌رود و آن دو نیز صرفاً به‌صورت توصیفی به وجود رابطه آن پرداخته‌اند و حکم به پذیرفتن سبک زندگی ایرانی، به‌عنوان سبکی لازم‌الاجرا منطبق بر آموزه‌های اسلامی آن در تمامی جوانب و اصول و قواعد زندگی مطرح می‌کند و مسکن یکی از آن‌هاست. پژوهش حاضر مبتنی بر این پیش فرضی بود که برای رعایت کاربرد این اصول در شهری که مرام حکومتی آن بر اساس اسلام بنا گردیده است اما از سوی دیگر در شاخص‌های سبک زندگی کنونی در آن، حکایت از این واقعیت دارد که در ارزش‌های سبک زندگی مردم تغییراتی به وجود آمده که با اصول اسلامی در بخش مسکن همخوانی ندارد. لذا در این پژوهش پس از استخراج ارزش‌های حاکم بر ساخت مسکن در سبک زندگی کنونی، مرحله بعدی تطبیق ارزش‌های صحیح بر زندگی امروزی است. ما سعی کردیم روح حاکم بر الگوی مسکن موردنظر اسلام در حوزه مسکن بر اساس ارزش‌های تغییر یافته سبک زندگی را استخراج کنیم اما تطبیق آن بر شرایط زندگی امروزی نیازمند بررسی‌های بیشتر ملاحظه نیازها، امکانات و شرایطی است که برخی تحت قوانین بین‌المللی یا شهرسازی شهرهای کلان به جامعه تحمیل می‌شود؛ لذا نگارنده متوجه ناسازگاری و ناهمگونی برخی ارزش‌ها و مطلوبیت‌های استخراج شده با وضع مسکن و شهرسازی فعلی بوده لکن معتقد است می‌توان بسیاری از این الگوهای اسلامی را با فرهنگ‌سازی و تدبیر در نحوه ساخت مسکن مراعات کرد و این مهم در درازمدت با تدبیر و مستقل اندیشی و بازاندیشی در حوزه مسکن و سکونتی قابل‌دستیابی است.

ردیف	شرح شاخص	میانگین	انحراف معیار	ردیف	شرح شاخص	میانگین	انحراف معیار
1	رعایت اصول اخلاقی	0.00692	0.00000	11	تعمیرات مناسب جهت آسایش روان	0.01444	0.00008
2	رعایت اصول اخلاقی	0.02458	0.00008	12	تعمیرات مناسب جهت آسایش روان	0.01548	0.00008
3	رعایت اصول اخلاقی	0.01832	0.00008	13	تعمیرات مناسب جهت آسایش روان	0.04395	0.00008
4	رعایت اصول اخلاقی	0.04596	0.00008	14	تعمیرات مناسب جهت آسایش روان	0.01528	0.00008
5	رعایت اصول اخلاقی	0.020157	0.00008	15	تعمیرات مناسب جهت آسایش روان	0.04596	0.00008
6	رعایت اصول اخلاقی	0.055315	0.00008	16	تعمیرات مناسب جهت آسایش روان	0.01528	0.00008
7	رعایت اصول اخلاقی	0.02186	0.00008	17	تعمیرات مناسب جهت آسایش روان	0.05528	0.00008
8	رعایت اصول اخلاقی	0.05828	0.00008	18	تعمیرات مناسب جهت آسایش روان	0.01528	0.00008
9	رعایت اصول اخلاقی	0.023972	0.00008	19	تعمیرات مناسب جهت آسایش روان	0.01528	0.00008
10	رعایت اصول اخلاقی	0.03198	0.00008	20	تعمیرات مناسب جهت آسایش روان	0.01528	0.00008

شکل (۳) اولویت گویه‌های هر یک از ارزش‌های سبک زندگی (بصورت عددی و گرافیکی) - منبع: یافته‌های تحقیق ۱۳۹۶

در ادامه راهکارهای استفاده از این ویژگی‌ها که کاملاً بر اساس شاخص‌های انتخابی پژوهش حاضر مبتنی بر آموزه‌های اسلامی استخراج شده در مسکن امروزی، به صورت کلی در قالب جدول شماره ۵-۶ و ۷ ارائه شده است.

جدول (۵) راهکارهای مورد استفاده از اصول آموزه‌های اسلامی در مسکن امروز

شاخص‌ها	
هندسه و تناسب	بهره‌گیری از پیمون و ایجاد تناسب فضایی مردم وار و انسانی در مسکن جدید و جهت‌گیری به سمت روان کاسته در هندسه مسکن.
سلسله‌مراتب	در نحوه ورود به یک فضا و نحوه ورود به فضای بعدی تفاوت‌هایی وجود دارد تا احساس قرار گرفتن در ساحتی دیگرگونه برای مخاطب تسهیل و تشدید شود.
حریم و امنیت	مفهوم بیرونی و اندرونی در مسکن سنتی، پاسخی به فرمان‌های قرآنی و احادیث در زمینه حریمیت و خواست‌های فطری ساکنان مسلمان است و همچنین رعایت حرمت و احترام میهمانان در مسکن.
انعطاف‌پذیری	ایجاد انعطاف‌پذیری در مقیاس‌های مختلف زندگی در فضای مسکن جدید.
هنر و زیبایی	نمایش توحید و مراتب قرب با ایجاد سیر و سلوک حرکتی از ظاهر به باطن مسکن و ایجاد فضایی سیال و سبک با استفاده از خطوط و نقوش هندسی انتزاعی
اخلاقی و ارزش‌های اخلاقی	توجه به رعایت مردم‌واری، نیارش، خودبسندگی و درون‌گرایی در مسکن موجود و جدید.
پاکی و طهارت	توجه به رعایت پاکی معنوی و طهارت روحی و مالی و زیستی در فضاهای سکونت و مسکن.
طبیعت و تکامل محیطی	حضور طبیعت به صورت همه‌جانبه و بهره‌گیری از مواهب طبیعی و وجود حیات مرکزی تا حد امکان در مسکن جدید و یا ایجاد حیات مرکزی چشم‌نواز به صورت مشترکی در آپارتمان‌ها و مجتمع‌های مسکونی.
نور و شفافیت	دریافت نور به صورت تعدیل‌یافته و سلسله‌مراتبی از طریق پنجره‌های رنگین و گره چینی شده.
رنگ	ایجاد سایه‌روشن برای تأکید بر هم‌جواری‌ها و ایجاد تضاد و ناهماهنگی‌ها با استفاده از رنگ‌ها.
فضای باز	توجه به رعایت فضای باز، نیمه‌باز، نیمه بسته و بسته در یک‌روند سلسله‌مراتبی در مسکن جدید.

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۶

جدول (۶) راهکارهای مورد استفاده در تغییر نگرش و سبک زندگی به سبک زندگی مطلوب منطبق با اصول اعتقادی

شاخص‌ها	
ارزش‌های فرهنگی	رعایت توجه به ارزشمند بودن امکانات مادی در زندگی و مصرف درست و عاقلانه آن بدون رفتارهای مصرفی مبتنی بر چشم و هم‌چشمی و تجمل و خودنمایی.
ارزش‌های زیست‌محیطی	نگرش به طبیعت به عنوان منبع شناخت و آیات الهی و حداکثر همراهی و همزیستی با طبیعت و عدم انقطاع رابطه انسان با آن.
ارزش‌های اجتماعی	رعایت توجه به خانواده و تقویت فرهنگ و عادات دیرین همزیستی با خویشاوندان و همسایگان (صله‌رحم، ارتباطات چهره به چهره با همسایگان و همدلی و یکدلی با آنان و ...).

ارزش‌های اقتصادی	تعدیل نگاه صرفاً کمی و سودگرایانه به همه‌چیز و اولویت‌بندی نیازها و کاهش هزینه‌ها با مدیریت صحیح در خانواده.
هویت دینی	در نظر داشتن خداوند در همه‌چیز و رعایت عدل و توجه به عدالت اجتماعی با احترام به حقوق انسان‌ها.
الگوهای رفتاری	تقویت هویت جمعی (همراه با جماعت بودن و اهمیت زندگی اجتماعی) و ترجیح آن به هویت فردی.
ارزش‌های منزلتی	ارزشمندی نمادهای منزلتی چون مسکن و املاک، اتومبیل، تلفن همراه، تزیینات، دکوراسیون منزل و... با احتراز از تفاخر فردی و اجتناب از خودنمایی و توجه به مفاهیم ارزش‌هایی همچون سادگی.
ارزش‌های فضایی- مکانی	تقویت ایجاد فضاهایی در جهت ارتباط اجتماعی و تماس‌های مردم با یکدیگر و ارتقای احساس رضایت ساکنان با در نظر داشتن عدالت فضایی و مکانی و تقویت احساس توطن و تعلق ساکنان به مکان، محله و خانه‌ای که در آن سکونت دارند.

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۶

منابع

- ابادری، یوسف؛ چاوشیان، حسن (۱۳۸۱)، «از طبقه اجتماعی تا سبک زندگی، رویکردهای نوین در تحلیل جامعه‌شناختی هویت اجتماعی»، *نامه علوم اجتماعی*، شماره ۲۰.
- الهی زاده، محمدحسین؛ سیروسی، راضیه (۱۳۹۳)، «الگوسازی مسکن بر پایه سبک زندگی اسلامی»، *فصلنامه سبک زندگی دینی*، سال اول، شماره ۱، ۲۵-۷۰.
- جمعه پور، محمود (۱۳۹۱)، «سکونتگاه نوع سوم راهکاری برای رسیدن به الگوی مناسب سکونت در راستای توسعه پایدار»، *مجله پژوهش و برنامه‌ریزی روستایی*، سال اول، شماره ۲، ۱-۲۷.
- حزبه نژاد، مهدی؛ صدریان، زهرا (۱۳۹۳)، «اصول طراحی خانه از منظر اسلامی و الگوهای کاربردی معاصر»، *فصلنامه پژوهش‌های معماری اسلامی*، سال اول، شماره ۴، ۵۷-۷۶.
- روستایی، شهرپور؛ فرخی، مینا؛ قربانی، رسول (۱۴۰۱)، «تحلیلی بر سبک زندگی مسکونی و الگوی سکونت شهری با تأکید بر رضایت، انتخاب و ترجیح (مطالعه موردی: کلانشهر تبریز)»، *نشریه علمی- پژوهشی جغرافیا و برنامه‌ریزی*، سال ۲۶، شماره ۸۲، ۱۱۳-۱۲۴.
- شستی، شیماء؛ فلامکی، محمد منصور (۱۳۹۳)، «رابطه میان سبک زندگی و مسکن ایرانی با تکیه بر نظریه (جامعه کوتاه‌مدت) و نظریه (راهبرد و سیاست سرزمینی جامعه ایران)»، *فصلنامه مطالعات میان‌رشته‌ای در علوم انسانی*، دوره ۶، شماره ۳، ۱۱۷-۱۳۷.
- فاضلی، نعمت‌الله (۱۳۸۶)، «مدرنیته و مسکن (رویکردی مردم نگارانه به مفهوم خانه، سبک زندگی روستایی و تحولات امروزی آن)»، *فصلنامه علمی- پژوهشی تحقیقات فرهنگی*، سال ۱، شماره ۱، پاییز، ۳۶-۲۵.
- محمد زاده، رحمت (۱۳۹۴)، «بررسی تطبیقی الگوی مجتمع‌های مسکونی ویلایی و آپارتمانی (مطالعه موردی شهر جدید سهند)»، *نشریه علمی- پژوهشی جغرافیا و برنامه‌ریزی*، سال ۱۹، شماره ۵۴، ۲۷۹-۳۰۲.
- مهدوی کنی، محمد سعید (۱۳۸۶)، «مفهوم سبک زندگی و گستره آن در علوم اجتماعی»، *فصلنامه تحقیقات فرهنگی*، سال اول، شماره ۱.
- نقی زاده، محمد (۱۳۹۳)، «مسکن اسلامی (مبانی نظری تا جلوه‌های عینی در گذشته و حال)»، *دو فصلنامه اندیشه معماری*، سال اول، شماره دوم، ۴۷-۶۷.
- نیازی، محسن؛ کارکنان نصرآبادی، محمد (۱۳۹۲)، «بررسی رابطه بین میان دین‌داری و سبک زندگی شهروندان مطالعه موردی شهروندان شهرستان کاشان در سال ۱۳۹۰»، *فصلنامه برنامه‌ریزی رفاه و توسعه اجتماعی*، شماره ۱۶، ۱۷۳-۲۱۳.

- Acker, V. V., Mokhtarian, P. L., Witlox, F (2014). Car availability explained by the structural relationships between lifestyles, residential location, and underlying residential and travel attitudes. *Transport Policy*, 35: 88-99.
- Bourdieu, P (1984). *Distinction: a social critique of the judgment of taste*, translated by Richard Nice. New York: Routledge.
- Chaney D (2002) Cosmopolitan art and cultural citizenship. Theory, *Culture and Society*; 19(1-2): 157-74.
- Giddens, A (1991). *Modernity and Self Identity: Self and Society in the Late Modern Age*. Oxford, Polity press.
- Leslie, G. R. & Larson, R. F. & Gorman, B. L. (1994). *Introductory Sociology*, Oxford Un. Press.
- Mckee, J, B (1969). *Introduction to Sociology*, Holt Rinehart & Winston Inc.
- Mahmud, S, A., Ahmad, A, S., Aminatuzuhariah, M, A (2009). Lifestyle Orientation and the Residential Environment: An Exploratory Review. *Social and Behavioral Sciences*, 49: 304-309.
- Scheiner, J., Kasper, B (2003). Lifestyles, choice of housing location and daily mobility the lifestyle approach in the context of spatial mobility and planning, *International Social Science Journal*, 55(176), 319-332.
- Turgat, H (2001). Culture, continuity and change: Structural analysis of the housing pattern in squatter settlement. *Global Environment Research (GBER)*, 1(1), 17-25.
- Walker, J, L., Li, J (2007). Latent lifestyle preferences and household location Decisions, *J Geograph Syst*, 9:77-101.

